

Жоғарыда айтылған ҚР ІІМ оқу орны тыңдаушысының «кәсіби мәдениеті» ұғымының мазмұнын анықтаудың күрделі болатынын пайымдауға мүмкіндік береді, себебі мәдениет феноменінің өзін түсіндіруде бірыңғай ұғым жоқ. ҚР ІІМ оқу орны тыңдаушысының «кәсіби мәдениеті» ұғымын түсіндірудегі қиындық болашақ маманның қызмет ету сфералары: оқытушылық, ғылыми-әдістемелік, ұйымдастырушылық және басқарушылық болып табылуымен де тудырылған. ІІБ қызметкері қызметінің құрылымында кәсіби, адамгершілік, құқықтық мәдениет пен қатынас мәдениетінің қосылуына тенденция айқындалады. Барлық элементтер және мәдениеттің жоғарыда көрсетілген түрлері өзара байланыста және бірлікте болады. Бұл аспектіде жеке тұлғаның кәсіби мәдениеті қызметтің арнайы түрлерінің ерекшеліктеріне байланыссыз, күнделікті оқу-тәрбие міндеттерінің кең шеңберін тиімді, шығармашылықпен шешу әзірлігін анықтайтын сипаттамалардың, параметрлердің бар болуымен анықталады.

Сонымен, қазіргі заманғы философиялық, психология-педагогикалық ғылымдарының даму тенденциялары мәдениеттің бірыңғай мәнін оқытушының мәдениет жүйесіндегі орнын да қозғайтын көптеген нақты мәдениеттерге айналу заңдылықтарын теориялық ұғынуға мүмкіндік береді, ол педагогтың, соның ішінде ҚР ІІМ оқу орындары тыңдаушыларының кәсіби және жалпы мәдениетін қалыптастырумен байланысты проблемалардың бүкіл аясын қайта ұғынуды талап етеді.

- ¹ Сластенин М. И. Профессиональные способности педагога: Акмеология воспитания и обучения. — М., 1998. — 368-б.
- ² Ивахнова Л. А. Методологические основы конструирования учебного предмета. — Алматы, 1998. — 90-б.
- ³ Философия культуры. Становление и развитие / Под ред. М. С. Кагана, Ю. В. Перова, В. В. Прозерского, Э. П. Юровского. — СПб., 1998. — 448-б.

Резюме

В современной научной литературе содержание образования рассматривается в контексте культуры, так как культура необычайно разнообразна в своих конкретных проявлениях и выступает уникальной характеристикой человеческой жизнедеятельности, включая в себя различные стороны человеческого существования, многообразные связи и отношения человека с окружающим миром и другими людьми, в процессе усвоения которой происходит развитие личности.

Resume

In the modern literature the content of education is considered in a culture contest, as a culture is extraordinary various in their specific manifestations and acts as a unique characteristic of human life, including a variety of human existence, diverse communications and relations of the person with environment and other people in the process of assimilation where the development of personality takes place.

А. С. Рамазанова, ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының тілдік дайындық кафедрасының оқытушысы, полиция капитаны

ЗАҢГЕРЛЕРГЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ТЫҢДАЛЫМ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Ағылшын тілі — дүниежүзіндегі мемлекеттерді байланыстыратын қарым-қатынас құралы. Ағылшын тілі мемлекетіміздің мәдениет, өнер, білім, ғылым салаларында алатын орны зор. Осы себептен ағылшын тілін қай салада болмасын жеткілікті дәрежеде меңгеру және білім мен ғылымның барлық саласында білікті мамандарды дайындау — жоғары оқу орындарының басты бағыттарының бірі.

Ағылшын тілін үйрену арқылы тұлға оқып отырған елдердің мәдени мұрасымен, халықтың салт-дәстүрімен, ғылым мен білім саласындағы жетістіктермен танысады, өзінің рухани танымын кеңейтеді. Заңгерлердің өз дәрежесінде тұлға болып қалыптасуы жан-жақты болуы, білімді болуы қоғамымыздың,

өркениетіміздің болашақта дамуына, алдыңғы қатарлы дамыған елдер қатарына қосылуына жол ашады. Осы себептен, заңгерлерге ағылшын тілін мамандық аясында оқытудың жаңа бағыттарын талап етеді. Ағылшын тілін қарым-қатынас, мәдениет аралық байланысты орналастырушы құрал ретінде ғана емес, тыңдаушылардың кәсіби біліктілігін арттыру құралы ретінде қарастыру өзекті мәселе.

Елбасы Н. Ә. Назарбаев «Ғасырлар тоғысында» атты ғылыми-теориялық еңбегінде тәрбиенің түп мақсаты қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшу кезінде саяси-экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген ХХІ ғасырды құрушы, іскер, ақпаратты өмірге икемделген жан-жақты мәдениетті жеке тұлғаны тәрбиелеп қалыптастыру деген тұжырым жасады¹.

Қазіргі заманғы заңгерлерді ағылшын тіліне үйретуде жаңа әдістеме, әдіс-тәсілдер қолданылу тиісті. Жоғары оқу орындардың заң факультеттерінде оқытылатын оқулықтардың көбі дерлік Ресей авторларымен жазылған. Мысалы, А. Я. Зеликман, «Английский язык для юристов», Л. И. Куценко «Английский язык для юристов». Қарағанды Академиясының тыңдаушыларына арналған тілдік дайындық кафедрасының оқытушыларымен оқу құралдары дайындалып жазылады^{2, 3}. Ал мемлекеттік тілде оқып үйренушілерге арналған оқулықтарының жетіспеуі бөлек мәселені туғызады. Заңгерлерге арналып жазылған оқу құралдарының мазмұны арнайы мәтіндер мен жазбаша жаттығуларды орындауға арналған. Арнайы тақырыптарда берілген лексика тек заң терминдерін қамтиды. Тыңдаушылар ағылшын заң жүйесі, басқару жүйесіндегі биліктің түрлері, яғни заң шығарушы, атқарушы, сот билігі жөнінде мәлімет алады^{4, 5}.

Ағылшын тілін меңгеруге бет алған адам өзіне жаңа біртұтас жол ашады. Бөгде тілді үйрену жаңа бір құрлыққа алып баратын кеме секілді. Сондықтан да, бүкіл әлемнің зиялылары, ғалымдары ағылшын тілінің маңыздылығын мойындап отыр. Әрине ағылшын тілін білу тек зиялылықтың ғана көрсеткіші емес, кез-келген маманның заман ағымының өсіп-өркендеуіне орай өз мамандығы саласында жан-жақты хабардар, еліміздің білікті де, білімді төл маманы болу үшін кәсіби мамандық бойынша арнайы ғылыми еңбектерді шетел тілдерінде оқып үйренуінде. Нәтижесінде, жоғары білімді маман өзінің кәсіби мамандығы бойынша қажетті ақпарат алып, заң тақырыптары аясында сөйлей алуы керек.

Ағылшын тіліндегі іскери қарым-қатынастың тілдік дағдылары (оқылым, жазылым, тыңдалым, сөйлесім) қазіргі кездегі мамандыққа байланысты тақырыптар арқылы үйретіледі. Қазіргі кездегі заңгерлерге ағылшын тілін оқытудың мақсаты — мамандыққа қатысты лексиканы жетік меңгеруге және күрделі грамматикалық құрылымдарды сөйлесу тәжірибесі арқылы пікірталас және жағдаяттарды талдауға, сөздік қорды аудио және бейне материалдар арқылы дамытуға бағытталған.

Сабақта күнделікті өмірден алынатын жағдаяттар беру арқылы тыңдаушылардың қызығушылықтарын арттыру, мәдениетаралық байланыс орнату, олардың кәсіби біліктілігін арттыру мүмкіндігін туғызуға болады. Мысалы, кездесу, полиция қызметкерінен жол сұрау, қылмыс түрлері, күдіктіден сұрау алу. Сонымен қатар, тыңдаушылар мамандыққа байланысты шетел заң жүйесімен танысады, ағылшын тілінде сөйлесу біліктілігін дамытады. Ағылшын тілін оқытудың мақсаты тыңдаушылардың шетел тілінде тыңдау, жазу, оқу және сөйлеу іскерліктерін дамыту болып табылады. Осы төрт іскерліктің қайсысы бірінші ретте қолданылу тиісті деген сұрақ қоятын болсақ, тыңдалым басқа іскерліктерді дамытуды неғұрлым нәтижелі деп білеміз. Дыбысты, жеке сөзді, сөз тіркестері немесе дайын түрде берілген ауызекі сөзді тыңдай отыра есте сақтауға болады. Мысалы, кішкентай сәби өз ана тілін үйренген кезде, алдымен ортадағы дыбыстарды тыңдай арқылы тез қабылдайды, оны бірнеше рет қайталап, жаттап алады. Тыңдалым арқылы сөйлеу іскерлігі де тезірек қалыптасады. Оқулықта берілген жаңа сөздерді, белгілі тақырыпта жазылған ауызекі сөзді (сәлемдесу, жол сұрау, әуежайда) күніне бірнеше рет тыңдап қайталау қажет. Сонымен қатар, мұнда тыңдаушы грамматикалық ережелерді жаттау емес, қолданыста дайын күйде түрін жаттайды. Мұндай әдіс, тыңдаушының назарын грамматикаға емес, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға дайындайды.

Оқытушы айтқан дыбыс ерекшелігі мен интонациялық өзгешеліктің болуы заңды құбылыс. Тыңдаушы өз оқытушысының сөйлеу ерекшеліктеріне дағдыланып алған соң, басқа оқытушыны түсінуге қиын болуы мүмкін. Сондықтан, тыңдалымға берілген материалды тек техникалық оқу құралдары арқылы қолдану керек.

Тыңдаушының ағылшын тілі сабақтарында тыңдап түсіну қабілеттерін дамытуда төрт жаттығулар тобы ұсынылуға болады.

Бірінші топ жаттығуларының мақсаты — мәтінді тыңдау алдында лингвистикалық және психологиялық қиындықтардың алдын алу.

Екінші топ жаттығулары — мәтінді тыңдау. Мұнда тыңдаушылар мәтінді тыңдап, мәтін тақырыбын, негізгі ойын айқындайды. Берілген кесте немесе сызбаны толтыру, мәтін бойынша сұрақтарға жауап береді.

Үшінші топ жаттығуларының мақсаты — мәтін мазмұнын толық түсініп, тыңдаушылардың басқа

да қабілеттерін дамыту: талқылау, пікір айту және ой бөлісу. Мысалы, тыңдалған мәтіннің тақырыбын талдау, мәтін мазмұнына берілген кестені толтыру, оқиғаны суреттеу, басты кейіпкерлерді суреттеу, мәтінді сөйлеу іскерлігімен ұштастыру. Үшінші топ жаттығуларын орындау кезінде оқушыларға тірек сөздер, жоспар, сурет, сызбалар ұсынуға болады.

Төртінші топ жаттығулары кезеңінде — тыңдаушыларды мәтін мазмұнына байланысты өз ойларын айтқызу, жазу, пікір-талас ұйымдастыру, сценарий бойынша қойып беруді ұйымдастыруға болады.

Тыңдалымға берілетін мәтіндерге қойылатын талаптар:

1. Тәрбиелік мазмұнының болуы, тыңдаушылардың деңгейіне сәйкес етіп тандап алу (жеңіл, орташа, күрделі).

2. Мәтінді тыңдаушылардың оқып жатқан мамандық аясында алу керек.

3. Мәтін шынайы оқиғалар, күнделікті өмірден алынған болуы тиіс.

Қорытындылай келе, тыңдаушыларды шетел тіліне тыңдалым арқылы оқытуды ұсынғым келеді. Тыңдалым арқылы, тыңдаушылардың жазу, сөйлеу іскерліктері жылдамырақ дамиды.

Тыңдаушылардың болашақ мамандығына сәйкес, саяси, ақпаратты, ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізу барысында заң және дипломатиялық терминдерін білудің маңызы ерекше. Оқу үрдісінде тыңдаушылар арнайы заң терминдері бар мәтіндермен жұмыс жасайды, оқып жатқан елдің құқық жүйесі, заң саласы, құқық қорғау органдарымен танысады. Болашақ заңгерлердің дүниежүзілік кеңістікке шығуы, олардың шетелдік әріптестермен барлық салада иновациялық қарым-қатынас жасай алуы, олардың шетел тілінен алған білім деңгейлерін халықаралық стандартқа сай жоғары сатыға жеткізу — жоғары оқу орындарының құзіретінде.

Мемлекетіміздің әр маманы ағылшын тілін меңгеріп, халықаралық деңгейде өзін білімділігімен танытса — үлкен жетістікке жеткеніміз болады.

¹ Н. Ә. Назарбаев «Ғасырлар тоғысында» атты ғылыми-теориялық еңбегі. — Алматы; 2003. — 256-б.

² А. Я. Зеликман, Английский язык для юристов. — Ростов на Дону, 2005.

³ Л. И. Куценко Английский язык для юристов. — М., 2000.

⁴ «Юриспруденция» мамандығы бойынша мәтіндерді оқуға арналған оқу-әдістемелік құрал. / Г. Т. Окушева, Б. К. Адамбаева. — Алматы, 2006. — 86-б.

⁵ Английский язык. Учебно-методическое пособие для юристов/ Г. Т. Окушева, С. З. Серикбаева, Г. А. Мурумбаева, Г. К. Атабаева. — Алматы, 2004. — 78-б.

Резюме

В данной статье автор рассматривает вопросы обучения юристов английскому языку и предлагает использовать методы аудирования, что по мнению автора, является наиболее эффективным.

Resume

In the given article the author observes matters of teaching English to law students and offers to use listening methods which are by the author's opinion more effective.

Джакишева Х. М., магистрант Юридической академии «Фемида»

ПРОБЛЕМЫ НАРКОТИЗМА СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Трагедией современного социума во всем мире является наркомания, которая влечет колоссальные негативные последствия, наносит непоправимый урон генофонду человечества. Наркомания представляет собой угрозу, сопоставимую с экологической катастрофой. Это острейшая общенациональная проблема и для Казахстана.

Государство глубоко озабочено все большим распространением незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ среди различных социальных групп, а особенно тем, что растет